

Mottakelsen av Regine Normanns debutroman *Krabvaag. Skildringer fra et lidet fiskevær (1905)*

Av Liv Helene Willumsen

*Denne artikkelen er basert på manus til forelesning på fagdagen på **Reginedagan 2001** i Bø i Vesterålen, 28.07.01. Liv Helene Willumsen er oppvokst i Bø og bor nå i Tromsø. Hun er førsteamanuensis ved Avdeling for Lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø. Hun har skrevet biografien **Havmannens datter. Regine Normann – et livsløp**, som kom ut på Aschehoug forlag i 1997. Hun har redigert **Kystens fortellinger**, en samling vestnordiske sagn som kom ut på Cappelen Akademisk Forlag i 1999. Hun har skrevet **Trollkvinne i nord – i historiske kilder og skjønnlitteratur**, Tromsø 1994, en studie av trolldomsprosessene i Finnmark og hekseskikkelsen som litterært motiv. Hun har publisert flere artikler om litteratur i fagtidsskrifter. Sammen med Hans Henrik Jensen har hun skrevet **Regine Normann. En bibliografi**, Tromsø 1995. Bibliografien gir en oversikt over alt som er skrevet av og om Regine Normann.*

*

I midten av november 1905 ble en ny roman lansert på det norske bokmarkedet. Tittelen var *Krabvaag. Skildringer fra et lidet fiskevær*. Med sine 137 beskjedne sider var dette ingen prangende bok, men den skulle vise seg å bli betydningsfull nok til å erobre spalteplass i landets litteraturhistorier de neste 100 år. Forfatteren var Regine Normann, et til da ukjent forfatternavn i Norge. Hun ble født i Bø i Vesterålen i 1867, og hennes døpenavn var Serine Regine Normann. Gjennom oppvekst og tidlige kvinneår i Nord-Norge hadde hun førstehånds kjennskap til den nordlige landsdelen.

Utgivelsen av *Krabvaag* markerte begynnelsen på et originalt forfatterskap fra Regine Normanns hånd, der utgivelser av romaner, eventyr og sagn – 18 bøker til sammen – avløste hverandre i perioden fra 1905 til 1934. Et troverdig bilde av Nordland blir et lesende publikum til del. Nordnorsk tradisjonsstoff er inspirasjonskilde for Regine Normanns samlinger med eventyr og sagn. Nordnorsk kultur, natur og folkeliv danner bakgrunnsteppen i

romanene. Mot denne bakgrunnen utspiller romanenes forgrunnshandling seg, der innholdet har allmenngyldig karakter: tap og savn, kjærlighet og hat, lengsel og gjenforening. Regine Normann skildrer i sitt forfatterskap både landsdelens kultur og dypereliggende forhold som alle lesere kan gjenkjenne. Dette gjør hennes forfatterskap velegnet både for regionalt interesserte lesere og for et bredere publikum.

Med publiseringen av *Krabvaag* tok en særpreget forteller skrittet inn i det etablerte selskap av norske forfattere, en forteller som samtidig ble en pionér i nordnorsk sammenheng. Regine Normann var den første kvinnelige forfatter nordfra som slo gjennom i norsk litterær offentlighet. Både som nordlandsforfatter og som kvinnelig forfatter ble hun en foregangsperson som satte spor etter seg i landsdelens og i landets kulturhistorie.

Krabvaag var en litterær debut som ble lagt merke til, og utgivelsen fikk god dekning i pressen.¹ Romanen ble fra november til jul 1905 anmeldt av små og store aviser over hele landet, rundt 50 omtaler i tallet. I utvalget av anmeldelser legger jeg vekt på at ulike deler av landet er representert. Omtalene har gjerne noe ulik vektlegging av momenter ut fra avisenes geografiske tilhørighet, noe som utvilsomt har betydning for det inntrykket publikum får av *Krabvaag*. Ikke minst er det interessant å vurdere forskjeller blant kritikerne nord og sør i landet, blant annet de sørnorske anmeldernes vurdering av folkeliv og folketro nordpå. Hvordan ulike deler av landet vurderte språket i Normanns bøker, er også et aktuelt moment i denne sammenhengen.

Videre legger jeg vekt på at både store og små aviser er representert. Store aviser har gjerne lange og fyldige anmeldelser, skrevet av toneangivende kritikere. Mindre aviser har ofte korte og usignerte omtaler, ikke særlig dyptpløyende arbeider. Likevel har det betydning at romanen faktisk ble omtalt og forfatteren nevnt over hele landet, også i områder som lå langt fra hovedstaden. Dette viser et våkent pressekorps, samtidig som det synes klart at romanen ut fra innhold vekker interesse både i bygd og by.

Fra hovedstadspressen har jeg valgt å legge hovedvekten på de store avisene og de kjente kritikerne, ikke minst fordi de nok har fungert som bjellesauer for resten av kritikerkorpset. Velkjente anmeldersignaturer har gjennomslagskraft i den litterære offentlighet, og det har stor betydning for en spesiell leser, nemlig forfatteren selv, hva de skriver. Regine Normann følger nøye med i anmeldelsene, og når det gjelder hennes første roman er det snakk om gledelig lesning.

¹ Hans Henrik Jensen og Liv Helene Willumsen: *Regine Normann. En bibliografi*, Tromsø 1995, s. 12-14.

Forhistorien

Romanen *Krabvaag* har en meget spesiell tilblivelseshistorie. Den er påbegynt i hemmelighet i ei fjellhule i Bø i Vesterålen², fraktet til Kristiania, vurdert av Henrik Ibsen og endelig levert til William Nygaard d.e. i Aschehoug forlag for å skaffe løsepenger til romanforfatterens skilsmisse. Regine Normann gjør rede for romanens forhistorie i et brev til Johan Grundt Tanum, et brev som ifølge Tanum gir ”et så merkelig billede av de kår en norsk bok er skapt under at det fortjener offentliggjørelse”.³ Denne redegjørelsen skrev Regine Normann i forbindelse med at *Krabvaag* skulle oversettes til tysk i 1924.⁴ Oversetteren, Dr. Ellinor Drösser, ville gjerne vite noe om Regine Normann og hennes forutsetninger til informasjon for tyske forleggere. I dette brevet kan vi blant annet lese hvordan *Krabvaag* ble påbegynt under Regine Normanns første ekteskap, da hun var gift med den mye eldre Peder Johnsen, som var klokker og lærer. Hun var 17 ½ år da dette ekteskapet ble inngått, og ektemannen var meget religiøs og syntes alt hun gjorde, var synd. Når legpredikanter kom til bygda og losjerte hos klokkerfolket, sørget han ”for at der blev holdt offentlig bøn for den umulige kjerringen hans, som ikke vilde bøie sig i sønderknuselse for Vorherre”.⁵ I ti år bodde ekteparet sammen:

Da var det jeg begynde paa Krabvaag. Jeg turde ikke skrive på den inde i huset, saa fandt jeg mig et lunt sted i uren bortenom stuebygningen. Papirene gjemte jeg i en blikboks og grov den ned i uren for at ikke klokkeren skulde faa tak i dem.

Syv og tyve aar gammel kom jeg til Kristiania for at utdanne mig til lærerinde (...) Krabvaag hadde jeg med og da det var umulig at gaa til Vorherre for at spørge om jeg dugde som dikter, skrev jeg til Ibsen og bad om at vise ham det jeg hadde skrevet. Det var i februar 1895. Jeg fik et kort fra ham hvor han bad mig komme til ham søndag kl. 10. (...) Han tok meget venlig i mot mig og ledte mig ved haanden ind paa kontoret. Manuskriptet, Gud skal vite det var ikke svært omfangsrikt – bar jeg paa barmen indenfor kaapen – jeg halte det frem og la det i haanden hans og det var godt at se paa at han strøk over det med vare fingre. Ingen anden end jeg selv hadde rørt ved det før!⁶

Ibsens råd til forfatterinnen nordfra var følgende: ”En sender ikke ut kongebarn i filler (...) De er en naturbegavelse, men De maa lære norsk.” Så rådet han henne til å bli ferdig med lærerinneutdannelsen og få seg en jobb. Hun skulle ikke skrive for mat, det hadde han prøvd.

² Denne fjellhula ligger en halv times gange fra huset der Serine Regine Normann bodde mens hun var gift med sin første ektemann, Peder Johnsen. Ekteparet bodde på Eidet, Bø i Vesterålen. Hun ble under dette ekteskapet kalt Sina Johnsen på grunn av at fornavnet Serine ble til Sina på folkemunne. Navnet Sina Johnsen er brukt ved hennes ansettelse som vikarlærer på Eidet, jfr. forhandlingsprotokoll Bø skolekommisjon, møte 28.06.1890, Bø kommunearkiv, Bø bygdemuseum. I ettertid har hula fått navnet Sina-hula.

³ Tanum i ”En utvikling og et brev” i *Festskrift til Sigurd Hoel på 60-årsdagen*. Oslo 1950 s. 261. Tanum arbeidet i Aschehoug forlag, og han var på 1920-tallet Regine Normanns kontaktperson i forlaget.

⁴ *Krabvaag* kom ut på tysk i 1925 med tittelen *Die Krabbenbucht. Erzählung*, bd. 13 i serien Nordische Bücher ved H. Haessel, Leipzig/Copenhagen.

⁵ Tanum: ”En utvikling og et brev”, s. 262.

Men skrive skulle hun og ikke skulle hun brenne det hun skrev: ”En kan saa let brænde guldkorn.”⁷ Regine Normann hadde på dette tidspunktet ingen annen utdannelse enn almueskolen. Hun gjorde ferdig lærerinneutdannelsen og begynte sitt mer enn 30 år lange virke som lærerinne ved Sofienberg skole i Kristiania. Hun skrev *Krabvaag* ferdig, men hadde ikke mot til å gå til forlegger med manuskriptet. Det som gav det avgjørende puffet, var Regine Normanns brennede ønske om å få skilsmisse fra sin ektemann. For ti år etter at hun hadde forlatt Bø i Vesterålen, var hun fremdeles gift med Peder Johnsen. Han nektet å gå med på skilsmisse:

Saa endelig i 1905 var han blit forelsket selv og skulde gifte sig og i den anledning trængte han penger. Jeg vet ikke om det var 2 eller 300 kr. det gjaldt, men kunde jeg skaffe ham dem, skulde han gaa med paa skilsmisse.

Da glemte jeg al angst for at Krabvaag ikke var god nok og gik til William Nygaard med manuskriptet (...) og fjorten dage etter at manuskriptet var indlevert vandret jeg ut fra forlaget med løsepengene.

De pengene var ikke som andre penger og i to dager gik jeg med dem paa barmen før jeg hadde hjerte til at gi dem fra mig.

De skjønner vel at denne boken er mit hjerte nærmere end alle de andre jeg har skrevet.⁸

Selv om det er omtrent tjue år mellom publiseringen av *Krabvaag* og Regine Normanns brev sitert ovenfor, er det ingen grunn til å betvile at det fra forfatterens side er sterke følelser knyttet til *Krabvaag*- manuskriptet.⁹ At dette manuskriptet noensinne så dagens lys, må tilskrives Regine Normanns utholdenhet, stahet og – når alt kom til alt – tro på eget fortellertalent.

Handlingen

Krabvaag. Skildringer fra et lidet fiskevær handler om menneskeskjebner i et lite fiskevær i Nord-Norge, fra høstmørket legger seg et år til sensommeren et år senere. Romanen har et stort persongalleri og tegner bygdesamfunnet med brede penselstrøk: fiskerfamilier som lever i utrygghet og fattigdom under den lokale handelsmannens og Bergens-kjøpmenns åk, båter i havsnød mens kvinnene venter i spenning på land, lekpredikanter nådeløse jakt etter sjeler. Det males et bilde av et lite og karrig samfunn der menneskene er totalt avhengige av naturens ressurser, og der en forkvaklet religiøs forkynnelse ligger som en klam hånd over en stor del av bygdefolket. Men også i dette samfunnet lever kjærlighet og håp, omsorg og

⁶ Samme sted.

⁷ Samme sted.

⁸ Samme sted s. 263.

⁹ Av Regine Normanns brev til sin mor fra mars og april 1905, går det fram at ektemannen krevde 150 kr. for å gå med på skilsmisse. Brev i privat eie.

respekt, glede og humor. Romanen rommer dramatiske personkonflikter og skarpskårne krasse skisser av enkeltpersoner. Samtidig holder *Krabvaag* opp mot lyset eksempler på menneskelig verdighet og en sterk kjærlighetshistorie.

Hovedpersonene i romanen er den sterkt religiøse enken Per-Nilsa Karen, hennes datter Paulina og Paulinas kjæreste Øra-Jon. Jon er halvt finn og halvt bumann, noe som gjør at Karen ikke kan akseptere ham som svigersønn. Dessuten spiller en emissær, broder Tallaksen, en betydelig rolle. Han avlegger fiskeværet besøk særlig når mennene er bortreist på fiske, og tar da inn hos Karen, en av de trofaste "søstre i Herren". Under et av Tallaksens besøk på høstparten blir Paulina frelst. Hun føler seg dratt mellom et strengt kristent levesett og sin kjærlighet til Øra-Jon. Han tilhører ikke kretsen av "hellige" og tar seg gjerne en fest og en dram. Men han håper at Paulina skal kunne gjøre ham til et bedre menneske.

Handlingen dreier seg om utviklingen av kjærlighetsforholdet mellom Paulina og Jon. Lenge ser det ut til at de unges kjærlighet skal seire. Jon og Paulina har stevnemøter i fjøset. Hun blir gravid, og de planlegger en framtid sammen. Imidlertid kommer broder Tallaksen tilbake, han og Karen tvinger Paulina til syndserkjennelse og til skriftlig å slå opp med Øra-Jon. Jon gjør det godt på fiske og akter seg til Amerika. Men først skriver han til Paulina for å få henne til å komme etter ham til det forjettede land. Han tilbyr å sende henne penger til billett, og hun bestemmer seg for å dra til Jon etter at barnet er født. Da Karen skjønner dette, finner hun fram et teppe med smitte fra en kvinne som har hatt barsel feber. Mens Paulina ligger på barselseng, legger Karen dette teppet over datteren, med det resultat at hun blir syk og dør etter at barnet er født. Hennes siste ønske er at gudmoren, Else, skal ta seg av barnet. Det lover da også gudmoren.

Mottakelsen

Jeg vil i det følgende gi noen utdrag fra samtidens mottakelse av *Krabvaag*, anmeldelser av romanen i aviser og tidsskrifter, samt komme med noen kommentarer til disse anmeldelsene. Nesten hundre år etter *Krabvaags* publisering er det mange interessante trekk å merke seg med hensyn til mottakelsen av romanen, trekk som blir tydeligere når man kan se omtalene under ett og med en viss distanse.

Kritikerne lot seg begeistre da *Krabvaag* kom ut. I løpet av noen uker i 1905 ble forfatternavnet Regine Normann nevnt på en fordelaktig måte i de fleste av landets aviser. Positive og forventningsfulle uttalelser går igjen hos anmeldelsene, eksempelvis hos Hans E. Kinck. I tidsskriftet *Fra Bøgernes Verden* avslutter Kinck sin omtale av romanen slik: "Med

denne bog styrer, synes mig – trods de mulige paavirkninger som spores – en ny forf. myndig ind i den unge norske literatur.”¹⁰ Sitatet påpeker det som i hovedsak er kritikerkorpsets vurdering, nemlig at dette er en forfatter det er grunn til å stille forhåpninger til.

Anmelderne av *Krabvaag* består både av profesjonelle kritikere og skjønnlitterære forfattere. De toneangivende kritikerne finner vi i hovedstadspressen. Der trekker den ene anmelderen etter den andre fram rosende momenter, også den mest fryktede av dem alle, Carl Nærup. I *Verdens Gang* skriver han under signaturen C.N.:

Hvad der straks slaar En hos denne nye Forfatterinde er hennes kraftig klingende, sterkt dialektfarvede Sprog. Hun skriver et prægtigt, kjernefriskt Nynorsk – med nu og da lidt vanskelige Dialektord. Og dette Sprog passer udmærket til den Virkelighed, hun skildrer, - en Virkelighed, grov og usminket som hos de allerbehageligste og sandfærdigste Naturalister. Ja, det er mest triste og mørke Billeder, vi faar af Livet paa det lille Fiskevær. Der er den usleste Fattigdom daglig Gjæst, og sammen med den huserer en Uvidenhed og Overtro fra den mørkeste Middelalder. De stakkars Fiskere er voldgivne de to store Skjæbnemagter: Søen og Handelsmanden, og altid gaar det paa Livet løst.

Forfatterinden raader over en meget selvstændig beskrivende Ævne. Her findes klart udformede Billeder saavel af den levende som af den døde Natur (...) Ogsaa i *Krabvaag* er de store Passioner paa Spil.¹¹

Nærup framhever *Krabvaags* dialektale stiltone, det overtroiske og eksotiske nord, naturskildringene og kjærlighetshistorien, men ikke minst vektlegger han romanens framstilling av en underkuende samfunnsstruktur. Han omtaler *Krabvaag* som en troverdig beretning om slitets folk. Men han ser også romanens beskrivelse av enkeltpersoner som lever sitt liv under slike harde forhold, og det følelsemessige drama som utspiller seg i livskamp som i dødskamp. En så overstrømmende anmeldelse var ikke hverdagskost for en ukjent kvinnelig forfatter. Nærups utsagn om forfatterens selvstendig beskrivende evne må oppfattes som et kompliment av dimensjoner fra en anmelder som er beryktet for sine nådeløse karakteristikker. De fleste kritikerne på Østlandet vurderer på samme måte den realistiske beskrivelsen av fiskeværet. Men flere legger større vekt på romanens framstilling av legpredikantvirksomheten enn Nærup. Ronald Fangen skriver i *Aftenposten*:

I enkle og malende Træk, som minder om det bedste, der er skrevet fra Ægnene over Polarcirkelen, skjærer Forfatterinden ind i den urene Saar, som forpester Livet deroppe i de hvide Nætters og de mørke Dagers Land. Som en stræng og ubarmhjertig Læge gjør hun det – med aabne og vaagne Øine.

Den realistiske Retning i vor Folkelivsskildring har ikke mange saa ædruelige Representanter. Og der er meget at vente fra den Haand, som med saa megen Varsomhed og Klogskab har ført Realismens kirurgiske Instrumenter ind i den usikre, svovldampende, lægpredikantens kvalme sociale Elendighed.¹²

¹⁰ Hans E. Kinck i *Fra Bøgernes Verden* nr. 1, 1905.

¹¹ Carl Nærup: “En ny forfatter” i *Verdens Gang*, 19.11.1905.

¹² Ronald Fangen i *Aftenposten*, 10.12.1905.

Også andre steder i landet har anmelderne merket seg den negative framstilling av lekpredikanten. I Trøndelag kaller signaturen Hk. i avisen Nidaros den virksomheten som broder Tallaksen bedriver for ”den sørgelige byld paa vort folkelegeme”. Og det påpekes at *Krabvaag* preker den gode lære, ”at man maa vogte sig for de mange falske profeter, som kommer i emmisær Tallaksens bløtsøte skikkelse og bare forkvakler og fordærver”.¹³

Signaturen L-d i Morgenposten gir ros for *Krabvaags* formelle kvaliteter: ”Et Debutarbeide, der med den dygtige, realistiske Kunst, med hvilken det er udført, har Krav paa mere end almindelig Opmerksomhed”¹⁴. Anmelderen har imidlertid innsigelser mot romanens framstilling av den religiøse vekkelsen, som vedkommende mener er karikert: ”Og vi kan Visen nu, den saa inderlig forterskede Smedevise om Skinhelligheden og Svovlprædikanteriet, der fra Alexander Kielland lige ned til Gabriel Scotts ”Himmeluhr” har været gnaalet op igjen og op igjen med liden eller ingen Variation.”¹⁵ Det påpekes at det kan være en dypt menneskelig trang som baner seg vei gjennom en vekkelse. Dette synspunktet er ikke dominerende blant anmelderne.

I Social-Demokraten er det signaturen F.N., Fernanda Nissen, som omtaler *Krabvaag*. Det er verdt å merke seg at hun skriver sin positive anmeldelse to dager etter at signaturen A.K., Anders Krogvig, har skrevet en relativt kritisk anmeldelse av samme bok.¹⁶ Krogvig mener at Regine Normann er så ivrig etter å fortelle om ”Nordlands besynderlighet” at hun glemmer å fortelle om menneskene. Han avslutter med å si at den lille kjærlighetshistorien ”røber i altfor høi grad sit kvindelige ophav.”¹⁷ Det kan vel være dette lille sparket som får Fernanda Nissen til å gripe pennen. Hun er positiv i sin dom av beskrivelsen av ”livet ved et fiskevær i det høje nord”¹⁸. Nissen påpeker at selv om Normanns bok gjør Nordland mere ”hjemligt” for oss enn andre diktere har gjort det, så blir ikke landsdelen mere hverdagslig. Det eksotiske inntrykket av Nordland er intakt. Overraskende nok nedtoner Nissen den krasse virkeligheten som skildres og løfter i stedet fram romanens varere strenger. Hun hevder at

bogen ikke gjør noget trøstesløst indtryk, for menneskesjelen er levende, lidende, kjæmpende der som her. Naturvældet har ikke sløvet sindene. ’Krabbevaag’ viser os i sin beskedenhed det, som al god kunst peger paa: menneskets indre er menneskets rige! Ydre forhold kan rive ned eller bygge op – aldrig

¹³ Nidaros, 27.11.1905, signatur Hk.

¹⁴ Morgenposten, 9.08.1906, signatur L-d.

¹⁵ Signaturen L-d i Morgenposten, 9.01.1906.

¹⁶ Anders Krogvig var fetter av Regine Normanns kommende ektemann Tryggve Andersen.

¹⁷ Signaturen A.K. i Socialdemokraten, 30.11.1905.

¹⁸ Signaturen F.N. i Social-Demokraten 2.12.1905.

skabe!¹⁹

Det er Paulinas skjebne som opptar Fernanda Nissen, spesielt romanens framstilling av relasjonen mellom Paulina og Øra-Jon og den vakre skildringen av kjærlighetsmøtet mellom de to unge i fjøset. Fernanda Nissen hevder at sammenlignet med annen dikterisk framstilling av temaet har hun ”sjelden mere levende følt styrken og glæden ved denne uforklarlige, allesteds og tids nærværende følelse end i Regine Normanns lille billede fra det mørke, gamle fjøs i Krabbevaag.”²⁰

Troverdigheten i de realistiske skildringene løftes gjentatte ganger fram i kritikken. Det påpekes gjentatte ganger at dette er en forfatter som selv har erfart, og som derfor står fram med stor autoritet. Slik skriver Sven Nilssen i Stavanger Aftenblad: ”Thi det er livet selv, som har trykket Regine Normann pennen i haanden. Det kan det ikke være tvil om. Og den menneskelige forkommenhed, hun afdækker i saa mange forskjellige skikkelser, den har hun indfanget i sin medlidenhed og under smerte skapt paany. Hun har ikke alene seet, men ogsaa forstaaet.”²¹

Krabvaags treffende realistiske skildringer er også påpekt i Nordmørsposten: ”Det er et bemerkelsesværdigt debutarbeide, som her foreligger i ren realistisk skildring af store følelsers brydning i trange og smaa forholde. Forfatterinden viser sig i besiddelse af en iagttagelsesevne saa sikker og skarp, som kun den benaadede kan have den.”²² På samme vis som vi så det i Fernanda Nissens anmeldelse, blir romanpersonenes emosjoner, slik de kommer fram i kjærlighetshistorien, tillagt stor vekt i omtalen på Møre.

Tilsvarende det vi har sett ovenfor, legger Trondhjems Adresseavis vekt på det virkelighetsnære preget som setter seg gjennom i boka: ”Den unge Forfatterinde (...) kjender ganske sikkert det Liv paa nært Hold, som hun skildrer; thi Personerne, naturen og det hele Milieu træder klart og koncist frem”²³. Men anmelderen poengterer i tillegg at det er noe spesielt med den nordlige landsdelen, og gir til kjenne en forestilling om Nordland som et område av landet der kampen for tilværelsen er meget dramatisk: ”Vi føres til en fattig Fiskerbygd langt nordpaa, hvor den vilde og barske Natur og Kampen for Brødet ligger som en Mare over Sindene og knuger de svage i Rædsel; naar alligevel en og anden gaar med

¹⁹ Samme sted.

²⁰ Samme sted.

²¹ Sven Nilssen i Stavanger Aftenblad, 20.12.1905.

²² Nordmørsposten 27.11.1905. Usignert.

²³ Trondhjems Adresseavis 13.11.1905. Usignert.

løftet Hoved, saa sker det i vild Trods og ikke fordi man er forsonet med Tilværelsen.”²⁴ Oppfatningen om at tro og skikker nord i landet er annerledes enn sørpå, formuleres i samme anmeldelse. Dette får en kritiker i Buskerud Blad til å slå frampå om at det ikke bare er romanpersonene som ligger under for overtro, forfatteren selv er kan hende er litt suspekt: ”Mon hun ikke her selv har et lidet Risp i Øjet?”²⁵ Forestillingen om at folket i nord enda lever i villfarelse og tror at mystiske og uforklarlige hendelser er innlemmet i hverdagens virke, lever godt blant kritikerne.

I Bergens Tidende er det signaturen L-h, Elisabeth Brochmann, som anmelder Regine Normanns første bok. Hun er den eneste av kritikerne som bruker betegnelsen roman om *Krabvaag*. Ellers omtales den i samtidskritikken som ”bogen”, ”skildringer”, ”billeder”. Brochmann påpeker at undertittelen *Skildringer fra et lidet fiskevær* gjør at leseren ikke venter seg noe annet enn ”spæde Smaating, net optegnede af en kvindelig Dilettanthaand (...) Hun [Regine Normann] har været klog nok til i Undertittelen at antyde, at der ikke er en sammenhængende Novelle, hun vil give, kun løse Billeder. Skjønt Bogen danner en hel Roman, to unges Kjærlighedshistorie, er hun dog ved ordet ”Skildringer” blevet sparet for den vanskelige faste Bygning, som en Fortælling kræver.”²⁶ To kvinnelige anmeldere, Fernanda Nissen og Elisabeth Brochmann, ser altså tydeligere enn de mannlige anmelderne kjærlighetshistorien i *Krabvaag*, og tillegger dermed et generelt tema like stor vekt som landsdelsskildringen. Brochmann kommenterer for øvrig at man ofte venter seg noe ubetydelig av en kvinnelig forfatter, men at hun fester stor lit til denne debutanten. Hun framhever ”det spændende i Stemningen” i boka, og hun framhever tegningen av gudmoderen, som hun mener er en ny type i norsk litteratur. Det er ellers flere av kritikerne som har gått inn på persongalleriet i *Krabvaag* og berømmet det, blant annet framhever Hjalmar Christensen i avisen Posten mor Karen som en klart tegnet skikkelse. Samme anmelder vier også broder Tallaksen oppmerksomhet, han omtales av som ”en ny type i det Lægpredikantalbum, vi har i vor Digtning.”²⁷

De nordnorske avisene tar godt imot *Krabvaag*. Signaturen R.B. i avisen Nordland gir romanen full uttelling, og det på selveste julaften:

Det er en hel Fornøielse at læse denne Bog, og for Nordlændinger, maa det jo være en sand Fryd (...) Med hende lader det til, at komme noget nyt og deiligt med i vor Litteratur. Et Sprog saa djervt, en Form

²⁴ Samme sted.

²⁵ Buskerud Blad, 1.12.1905, usignert.

²⁶ Signaturen L-h. i Bergens Tidende, 15.11.1905.

²⁷ Hjalmar Christensen i Posten, 16.11.1905. Christensen var folkelivsskildrer og kulturhistoriker.

saa prægtig, at den lige straks vækker Opsigt.

Hendes Beskrivelse af Krabvaag, Fiskerbefolkningen, Lægprædikanten og Vækkelsen er meget god (...) Jeg tror ingen Nordlænding kan læse især enkelte Afsnit uden at se det hele for sig og kjende Hjemlængselen inderst inde.²⁸

Kjærlighetshistorien beskrives som ”pen og nydelig” tross de ”unægtelig lidt upoetiske Omgivelser”²⁹. Anmelderen anbefaler nordlendinger å kjøpe boka. Tromsø Stiftstidendes anmelder er også positiv, selv om anmeldelsen er ganske knapp, og formuleringene gjenkjennbare fra kritikken ellers i landet: ”Der er friskhed og fart over denne nordlandsfortælling og en energi i skildringen av personer og situationer, som hæver den over det almindelige ved et debutarbeide”.³⁰

Jeg vil nå gripe fatt i Hans E. Kincks anmeldelse igjen, som jeg siterte fra innledningsvis, blant annet fordi han er den eneste som i sin omtale går inn på oppbyggingen av *Krabvaag* som et litterært verk. Han er en av få kritikere som drøfter forfatterens håndverk og hevder at det her er snakk om litteratur av betydelig kvalitet. Kinck begynner sin omtale med å peke på måten hovedhandlingen er omsluttet av skildringer på: ”Bogen er egentlig en sørgmodig, fin liden kærlighedshistorie ude fra et fiskevær nordpaa. Men indimellem og om den hænger og svaier, som nette smaa guirlander, ustanselig skiftende billeder av natur og folkeliv.”³¹ Og Kinck føyer til at skulle han si noe på verket som helhet, måtte det være at bildene ikke er fast nok sveiset sammen under hovedmotivet. Dette forholdet ved romanen, som en rekke kritikere berørte, men ingen formulerte så klart som Kinck, viser etter mitt skjønn et vesentlig spenningsfelt i *Krabvaag*. Tråden i fortellingen, som holder romanen sammen, er ompunnet av en rekke natur- og miljøskildringer. Dette fører til at hovedhandlingen, som kjærlighetshistorien representerer, blir noe neddempet fordi den får et slør av ”billeder” rundt seg. I hovedsak er imidlertid Kincks anmeldelse positiv. Som majoriteten av kritikere trekker han fram det troverdige ved teksten, ”selvsynets friskhed”, og fester seg til slutt ved ”hændes nænsomme *naturskildringer*, og saa det sjeldent sikre, fine blik for *valg av situation*.”(Forfatterens utheving.)³²

De to ting ved forf. – natursynet og dette greb paa at skære situationen ud – sikrer hendes bog leveret, fordi de gjør læsningen til en nydelse. Det er et digtergemyt, som engang fanged disse billeder; det er en kunstner, som nu skærer dem ud.”³³

²⁸ R.B. i Nordland, 24.12.1905.

²⁹ Samme sted.

³⁰ Tromsø Stiftstidende, 30.11.1905, usignert.

³¹ Hans E. Kinck i *Fra Bøgenes Verden*, nr. 1, 1905.

³² Samme sted.

³³ Samme sted.

Kinck ser ikke Regine Normann utelukkende som en trofast gjenforteller av levesett og miljø i nord. Ut fra en estetisk vurdering er det snakk om kvalitetslitteratur basert på forfatterens fantasikraft og litterære framstillingsmåte. Kincks argument er at Normann evner å skape kunst ut av de bilder hun har sett.

Kinck benytter seg av en gåtefull formulering avslutningsvis, en uttalelse om at det er ”mulige paavirkninger” fra andre forfattere å spore i *Krabvaag*. Hva kan det så være som skjuler seg bak en slik formulering? Det *kan* være Tryggve Andersens konsulenthjelp det siktes til. Regine Normann og Tryggve Andersen giftet seg i 1906, og det skal ha vært *Krabvaag* som førte dem sammen. Tryggve Andersens søster Anna Andersen var lærerkollega av Regine Normann og den som presenterte paret for hverandre. Foranledningen var at Tryggve Andersen skulle lese gjennom manuskriptet til *Krabvaag* og komme med gode råd. Han var kjent som en dyktig stilist og var litterær konsulent for mange yngre forfattere i hovedstaden på denne tiden.³⁴

Men det er åpenbart flere som kunne ha påvirket Regine Normanns roman. Hans E. Kinck selv var en av dem. Normann nevner aldri konkret veiledning fra Kincks side, men hun gir uttrykk for at lesningen av Kincks *Fra hav til hei* (1897) var meget viktig fordi den forløste hennes litterære uttrykk.³⁵ Hun hadde lenge strevet med å finne en språkdrakt som samsvarte med hennes muntlige uttrykksmåte og som kunne gi henne anledning til å trekke inn nordnorske ord og uttrykk. Kincks bruk av dialektord for å skape vestnorsk stiltone inspirerte henne i så måte. Så det kan godt være at Kinck i anmeldelsen sikter til sin egen betydning for Normanns debutroman.

Nordlandets Forfatterinde

Oppsummerende kan man si om mottakelsen av *Krabvaag* at kritikerkorpset over det ganske land gir applaus til en løfterik debutant. Regine Normann ble ingen oversett forfatterdebutant. Hun noteres blant kritikerne både som kvinnelig forfatter og som nordnorsk forfatter. Det synes som kritikerne registrerer og gir uttelling for debutromanens kvaliteter. *Krabvaag* blir ettertrykkelig plassert som en realistisk skildring nordfra, og det blir påpekt at Normanns skildring innvarsler noe nytt og langt mer troverdig enn det som tidligere er skrevet om

³⁴ Bl. a. Aasta Falkberget har i *Mor og far i unge år* fortalt om den ”tukt han [Johan Falkberget] fikk inn fra sin store læremester Tryggve Andersen” (Falkberget 1971: 99). Tryggve Andersen og Regine Normann var kjent for sin litterære salong i Stensgaten, der yngre forfattere og andre litterært interesserte pleide å møtes.

³⁵ Tanum: ”En utvikling og et brev” (1950:261ff.) og Normann: ”Det gav han mig” i *Hans E. Kinck. Et eftermæle*

Nordland. Den usminkede og nøkterne framstilling av landsdelen faller i god jord som en motvekt mot tidligere litteraturs romantisering. Anmelderne oppfatter det slik at denne forfatteren skildrer landsdelen og folket på en virkelighetstro måte. Kritikken knytter Normann til kyststrøkene nordpå, og proklamerer henne som en forfatter med spesialkunnskap om folket i de små stuer. Likevel er kritikken sør i landet gjennomgående farget av synet på Nordland som et eksotisk annerledesland, ”det høje nord”, der natur og folk, seder og skikker, avviker sterkt fra det sørlige Norge. Nordland blir sett på som et område der folket fremdeles er preget av overtro. Forestillinger om natur og folkeliv blir tilsvarende underliggjort. Den geografiske avstanden virker åpenbart til å forsterke inntrykket av at det er en merkelig landsdel som ligger der oppe i nord. På dette punktet kan man observere et skille mellom anmeldelsene i sør og i nord. Anmelderne sørpå bygger opp under det eksotiske, mens anmelderne nordpå gir kreditt for en framstilling av landsdelen som de hevder er i pakt med de virkelige forhold.

Når det gjelder romanens innhold av mer allmenn karakter, løfter kritikerne hovedsaklig fram lekpredikantvirksomheten og kjærlighetshistorien. Dette er innholdsmessige aspekter som er gjenkjennelige for alle kategorier av lesere, enten de har kjennskap til Nordland eller ikke. Det er de kvinnelige kritikerne som sterkest poengterer kjærlighetshistorien, og dermed den kvinnelige hovedpersonens skjebne. Det er tydelig at de tillegger romanens innhold vekt ut over det som har med beskrivelse av den nordlige landsdelens særegenhet å gjøre, og at de ser romanen som interessant ut fra et kvinneperspektiv og ut fra et allmennmenneskelig perspektiv. Men selv om romanens forgrunnshandling tydelig kretser om generelle temaer, vier majoriteten av kritikere vier denne problematikken liten oppmerksomhet sammenlignet med skildringen av folkeliv og natur nordpå. Selv om mange kritikere påpeker allmenne temaer, er det få som løfter dette fram som det vesentligste ved romanen. Dermed er det duket for en noe ensidig plassering av *Krabvaag* som folkelivsskildring nordfra og som heimstaddiktning, noe som videreføres i litteraturhistoriske omtaler, selv om dette faktisk fører til at vesentlige innholdselementer ved romanen blir oversett. Når det gjelder påpekingen av romanens allmenngyldige innhold, er det ikke noe tydelig skille mellom kritikerne nord og sør i landet. Men det er et faktum at de mest skriveføre kvinnelige kritikerne befinner seg i Sør-Norge. Disse legger stor vekt på romanens kjærlighetshistorie. Dette gjør at framstillingen av kjærlighet framheves sterkest utenfor Nordland.

Språket i *Krabvaag* kommenteres jevnt i anmeldelsene. Særlig på Østlandet har kritikerne notert seg den spesielle måten Regine Normann fletter dialektord inn i riksmål på. Dialektordene skaper en nordnorsk stiltone og får fram et muntlighetspreg i romanen. Dette fortellegrepet blir mottatt på en positiv måte, og forfatteren får ros for å håndtere dialektinnslagene slik at språket gir et overbevisende inntrykk av nordnorsk uttryksmåte. Normanns vellykkede grep med hensyn til dialektord får honnør over hele landet, også av anmeldere fra Nord-Norge, noe som utvilsomt må glede forfatteren. For på dette området befant nok de farligste og kyndigste kritikerne seg nord i landet.

Etter at alle anmeldelser av *Krabvaag* har stått på trykk, er en ting klart: Regine Normann står i startgropen til å bli *Nordlandets Forfatterinde*. Selv måtte hun være storfornøyd. Det samme måtte William Nygaard d.e. i Aschehoug forlag være, som ved å publisere *Krabvaag* hadde satset på en ukjent kvinnelig forfatter. Ni måneder er gått siden romanen ble antatt og Regine Normann skrev til sin mor: ”Forleggeren synes at bogen er god og tror det skal gaa godt med salget. Han siger at noget saadant ikke er skrevet om nordland før. Men du alverden for et arbeide det er at skrive en bog.”³⁶ Den nybakte forfatteren har god dekning for sitt utsagn da hun første juledag 1905 igjen skriver til sin mor: ”Jeg har faat ære og berømmelse for bogen”.³⁷

En mer spesiell mottakelse av *Krabvaag* finner vi i Regine Normanns heimbygd Bø i Vesterålen. I muntlig overlevering finnes beretninger om negativ mottakelse, i særdeleshet i fiskeværet Nykvåg, der Regine Normann hadde vært lærer. Flere følte seg uthengt, fordi de mente å kjenne igjen egne trekk i romanens skikkelser. Det blir fortalt at en mann tok boka ut på hoggestabben og brukte øksa for å tilintetgjøre den. Han trodde at det fantes bare ett eksemplar av boka, og at han slik kunne utrydde styggedommen fra denne verden.³⁸ Heimbygdas skepsis til sin egen forfatterinne varte ved i 20 år. Men i 1925 arrangerte kommunen stor fest for Regine Normann på ungdomslokalet Breidablikk, Skagen i Bø, og tok med det forfatterinnen til sitt bryst.³⁹ Det ble snakket om denne festen i lang tid etterpå. Blant annet ble lokalet i midnattstimen mørklagt, og ei lampe på scenen ble tent. Så samlet Regine Normann de tilstedeværende barna rundt seg og fortalte eventyr. Slik viste hun sin takknemlighet overfor de yngste. For det var barna i Bø som først hadde gitt henne

³⁶ Regine Normann i brev til sin mor Tina Amalie Berntsen, 28.03.1905. Privat eie.

³⁷ Regine Normann i brev til sin mor Tina Amalie Berntsen, 25.12.1905. Privat eie.

³⁸ Denne mannen, Jon Rasmussen ”Balstad”, Nyke, som angivelig skal ha vært modellen for Øra-Jon, mente han kjente seg igjen i romanskikkelsen, og likte ikke måten denne skikkelsen var framstilt på. Informant: Karen Lovise Eidsvik, Bø i Vesterålen, 22.09.1994.

³⁹ Festen ble holdt 2.08.1925. Rolf Straume: *Bø bygdebok*, b. II, 1963:54. Lofotposten nr. 126, 7.8.1925: ”Festen

tilbakemelding på at hun hadde et spesielt fortellertalent, den tid hun som ung vikarlærer klarte å trollbinde sine elever. Det var Regine Normanns visshet om dette fortellertalentet som lå i bunnen da hun tok sin beslutning om å bli forfatter. Og det var troen på at hennes fortellinger kunne bli til glede for mange, som gjorde at hun våget å gå til Aschehoug forlag med sitt første manuskript, *Krabvaag*. At utgangen ble gledelig, er hele landets mottakelse av romanen et tydelig uttrykk for.